

Recente roofvogelliteratuur (1994)

Rob G. Bijlsma

Bairlein F. & Harms U. 1994. Ortsbewegungen, Sterblichkeit und Todesursachen von Greifvögeln und Eulen nach Ringfunden der "Vogelwarte Helgoland" - eine Übersicht. Vogelwarte 37: 237-246.

Bij deze bewerking van ringgevens werd een onderscheid gemaakt tussen de vondsten van wildegevangen roofvogels en van in asiels opgelapte roofvogels. De overlevingskansen van opgelapte roofvogels en uilen waren aanmerkelijk kleiner dan van wilde vogels. Zonder goede uitwenpraktijken, en zonder aanbieding van zeer geschikte leefgebieden, heeft het loslaten van opgelapte roofvogels en uilen geen zin (vanuit populatie-oogpunt).

Boal C.W. & Bibles E.L. 1994. Unusual parental behaviors by male Northern Goshawks. Journal of Raptor Research 28: 120-121.

Twee waarnemingen bij nesten van Haviken in Arizona waarbij het mannetje 30-34 dagen oude nestjongen voederde en jongen van 15-17 dagen oud bebroedde tijdens kortstondige afwezigheid van het vrouwtje. Dit is normaliter de exclusieve taak van het vrouwtje. Deze twee gevallen waren de enige tijdens 1539 waarnemingen.

Bogliani G. & Barbieri F. 1994. Nest-site selection by the Hobby (*Falco subbuteo*) in poplar plantations in Northern Italy. Journal of Raptor Research 28: 13-18.

In populierenaanplantingen langs de Po-rivier in Noord-Italië broedt de Boomvalk in een hoge dichtheid (26-29 nesten/100 km²). De soort broedde uitsluitend in oude kraaienesten, bij voorkeur zo hoog mogelijk in de bomen en gelijkmatig verspreid over het gebied (indien mogelijk). Het broedsucces week niet af van wat elders in Europa wordt gevonden: 1.9 uitgevlogen jongen/paar en 2.2 uitgevlogen jongen/succesvol paar (n=21 nesten).

Bustamente J. 1994. Family break-up in Black and Red Kites *Milvus migrans* and *M. milvus*: is time of independence an offspring decision? Ibis 136: 176-184.

Individueel herkenbaar gemaakte jongen van de Zwarte Wouw werden in Spanje na het uitvliegen bijgevoerd. Dit had geen effect op duur van periode dat jongen zich nabij het nest lieten voeren door ouders. Bij de Rode Wouw, waar de ouders minder actief de jongen van voer voorzagen na het uitvliegen, was dat wel het geval. Het lijkt er bij de Zwarte Wouw op, dat de jongen zelf beslissen wanneer ze zich aan de ouderlijke zorg onttrekken na het uitvliegen.

Bustamente J. 1994. Behavior of colonial Common Kestrels (*Falco tinnunculus*) during the post-fledging dependence period in southwestern Spain. Journal of Raptor Research 28: 79-83.

Jonge Torenvalken in een kleine kolonie bleven gemiddeld 31 dagen in het nest. Na uitvliegen nog gemiddeld 16 dagen in de kolonie en afhankelijk van het voedsel van hun ouders. Gemiddeld 9.7 dagen na het uitvliegen voor het eerst biddend.

Cresswell W. & Whitfield D.P. 1994. The effects of raptor predation on wintering wader populations at the Tynninghame estuary, southeast Scotland. Ibis 136: 223-232.

Gesloten winterpopulatie van steltlopers intensief bejaagd door drie soorten roofvogels: Sperwer, Smelleken en Slechtvalk. Jachtsucces van deze soorten resp. 11.6%, 8.8% en 6.8%. Tureluurs en Bonte Strandlopers het vaakst gepakt. Kleptoparasitisme door Zwarte Kraaien (kraaien pikken geslagen prooi van roofvogel) verhoogde predatiedruk op de steltlopers aanzienlijk. Van de Tureluur werd per winter 50% van de aanwezige populatie gevangen; van jonge vogels werd zelfs 90% gegrepen.

Csermely D. & Corona C.C. 1994. Behavior and activity of rehabilitated Buzzards (*Buteo buteo*) released in northern Italy. Journal of Raptor Research 28: 100-107.

Zestien opgelapte Buizerds werden na te zijn losgelaten op de voet gevolgd. Prooi-eus en gedrag leken normaal. De vogels werden veel lastiggevalen door Bonte Kraaien, echter zonder nadelige gevolgen. Vier Buizerds stierven (elektrocucie, afschot, onbekend) en één vogel werd opnieuw gevangen (bijna verhoongerd). De conclusie dat de opgelapte vogels goed in staat waren zich in het wild te handhaven, staat in contrast met de bevindingen van Bairlein & Harms (zie hierboven).

EGGENHUIZEN T. & DUIVEN A. 1994. Broedgeval van de Sperwer in Almere in 1991. Vogels in Flevoland 2: 95-99.

Nest in sleedoorn in bosperceel met essen en esdoorn, Beatrixpark te Almere. Drie mannetjes en 1 vrouwtje geringd op 14 juli; gewicht, vleugel- en tarsuslengte. Legbegin 11 mei (niet 14 mei, als vermeld in artikel).

EGGENHUIZEN T. & WILDSCHUT O. 1994. Wintertelling van roofvogels in Zuidelijk Flevoland in februari 1991. Vogels in Flevoland 2: 30-38.

De telling leverde geen Bruine en 35 Blauwe Kiekendieven op, 3 Haviken, 12 Sperwers, 1 Accipiter spec., 358 Buizerds, 31 Ruigpootbuizerds, 2 Buizerds spec., 139 Torenvalken, 4 Smellekens en 1 Slechtvalk. Informatie bij enkele soorten over leeftijd en geslacht. Telling in het kader van monitoring.

Fernández C. & Azkona P. 1994. Sexual differences in conspecific territorial defense of Marsh Harriers (*Circus aeruginosus*). Journal of Raptor Research 28: 23-26.

Mannetjes verdedigden hun territorium frequenter tegenover andere mannetjes dan vrouwtjes dat deden tegen vrouwtjes. Voor beide sexen gold dat het binnendringen in het territorium van een vreemde Bruine Kiekendief van de eigen sexe vaker een reactie opleverde dan wanneer een vogel van de andere sexe opdook. Naarmate het broedseizoen voortschreed, werden echter steeds vaker ook Bruine Kiekendieven van de andere sexe (en niet behorend tot het paar) aangevallen. Dit zou erop kunnen duiden dat verdediging van het territorium tegen soortgenoten van de eigen sexe te maken heeft met bescherming van het nestgebied en met de paarband. Een alternatieve theorie is dat het te maken heeft met verschillen in wendbaarheid tussen de sexen.

Gamauf A. 1994. The influence of tourism on Marsh Harriers *Circus aeruginosus* in the Neusiedlersee-Seewinkel National Park, Austria. In: Meyburg & Chancellor, Raptor Conservation Today: 103-108.

Bruine Kiekendieven vermeden tijdens de jacht plekken met voetgangers en fietsers, of vlogen er vrij hoog (hooger naarmate de groep mensen groter was) overheen.

Gedeon K. 1994. Monitoring Greifvögel und Eulen: Grundlagen und Möglichkeiten einer langfristigen Überwachung von Bestandsgrößen und Reproduktionsdaten. Jahresber. Monitoring Greifvögel Eulen Europas, 1. Ergebnisband: 1-118.

In honderden proefvlakken (in grootte variërend van 1->1000 km²) in overwegend het voormalige Oost-Duitsland (maar ook uit de rest van Duitsland, Estland (2), Litouwen (7), Tsjechië en Slowakije (10), Polen (1) en Oekraïne (2)) worden roofvogels en uilen op de voet gevolgd. Inmiddels (1988-92) zijn gegevens van 15 soorten roofvogels en 8 soorten uilen verzameld, in 222 proefvlakken met een totaal van 43.000 territoria. De Buizerd is verreweg het meest onderzocht. In de proefvlakken wordt vaak het volgende genoteerd: aantal territoria en niet-broeders, aantal succesvolle territoria, aantal uitvliegende jongen/nest en aantal broedsels (bij uilen). Van sommige gebieden gegevens vanaf 1976. In deze herdruk van een proefschrift staan enkele basale bewerkingen van het materiaal: jongenproductie per jaar, invloed van weersomstandigheden op broedsucces, inter- en intraspecifieke verhoudingen. Het gaat telkens om correlaties achteraf, dus niet om experimenteel onderzoek. Voor het voormalige Oost-Duitsland zijn nieuwe aantalsschattingen gemaakt: Wespendif 900-1200, Zwarte Wouw 2400-2700, Rode Wouw 8000-8800, Bruine Kiekendief 3600-4500, Havik 2800-3700, Sperwer 2100-2600, Buizerd 27900-31800, Torenvalk 13400-14000 en Boomvalk 800-1200. Daarnaast Zearend (130), Blauwe (100) en Grauwe Kiekendief (100), Visarend (120), Schreeuwend (130) en Slechtvalk (max. 11 in 1978-82).

van Geneijgen P., Biemans J. & Linsen F. 1994. Perspectieven voor de slechtvalk als inheemse broedvogel. Jaarboek Het Nederlands Valkeniersverbond "Adriaan Mollen" 1991-1992 en 1992-1993: 29-38.

Overzicht van waarnemingen en broedgevallen op de elektriciteitscentrale langs de Maas in Limburg sinds 1986. In 1990-93 resp. 1, 2, 1 en 3 jongen grootgebracht; zes gesexede vogels waren alle vrouwtjes. De jongen van 1993 zijn gekleurd met zwarte ringen aan de rechterpoot (codes PE5, PE6 en PE9) en dragen links aluminiumringen van het Vogeltrekstation. Hoofdprooien zijn postduiven (door vrouwtje) en Spreeuwen (mannetje), daarnaast Zwarte Kraai, Kievit, Meerkot, Turkse Tortel, Gierzwaluw en Putter.

George K. 1994. Zur Überwinterung von Rotmilanen *Milvus milvus* im nördlichen Harzvorland (Sachsen-Anhalt). Vogelwelt 115: 127-132.

Aantal overwinteraars sterk gestegen sinds late jaren vijftig. Gebruiken gemeenschappelijke slaappleats in periode oktober tot februari of maart. Bij gesloten sneeuwdek kleinere aantallen op slaappleats. Aantal overwinteraars laatste tien jaar min of meer constant, hoewel broedpopulatie in zelfde tijdvak toenam.

Giacchini P. & Pandolfi M. 1994. Feeding habits of Montagu's Harrier *Circus pygargus* in Central Italy. In: Meyburg & Chancellor, Raptor Conservation Today: 117-122.

Informatie over: rol van het mannetje bij het nest (vooral prooiaanbreng), interval tussen aanbreng van prooien, aantal vangsten per uur en invloed van weer op succes waarmee reptielen worden gevangen, voedselkeus.

Gorney E. & Yom-Tov Y. 1994. Fat, hydration condition, and moult of Steppe Buzzards *Buteo buteo vulpinus* on spring migration. Ibis 136: 185-192.

De conditie van trekkende Steppebuizers werd onderzocht in Israël. Adulte vogels hadden significant grotere vetreserves dan onvolwassen vogels. De meeste adulte Buizers hadden hun rui van de vliegveren onderbroken. Actieve slagpenrui werd uitsluitend bij onvolwassen vogels aangetroffen. Deze resultaten suggereren dat de verschillende leeftijdscategorieën verschillende

trekstrategieën hanteren. De meeste gevangen vogels hadden een te kleine vetreserve om de trek naar de broedgebieden te kunnen completeren zonder onderweg te foerageren.

Hagen T.K., Rønning F. & Tøråsen A. 1994. Lerkéfalken i Hedmark 1991-1993. Vår Fuglefauna 17: 19-22.

In Noorwegen is de Boomvalk een zeldzame broedvogel. In 1991 is een project Boomvalk begonnen, waarbij alle potentiële 75 broedplaatsen worden gecontroleerd op de aanwezigheid van broedparen. De populatie in Hedmark bedroeg 15-25 paren.

Hagemeyer W. 1994. Invasie van Roodpootvalk *Falco vespertinus* in het voorjaar van 1992: grootste invasie van deze soort in Nederland. Limosa 67: 7-14.

Van midden mei tot midden juni werd Nederland met tussenpozen overstromd door Roodpootvalken. Naar schatting deden 1500-200 exemplaren Nederland voor korte (in mei) of lange tijd (in juni) aan. 48% van de vogels was mannelijk. Het aandeel van volwassen vogels verminderde naarmate het seizoen vorderde (voor Groot-Brittannië, zie Nightingale & Allsopp).

Hohmann U. 1994. Status specific habitat use in the Common Buzzard *Buteo buteo*. In: Meyburg & Chancellor, Raptor Conservation Today: 359-366.

Gezenderde Buizerds werden gevolgd. Gevestigde paren bleken veel energie te stoppen in het verkrijgen en behouden van habitats van hoge kwaliteit. Zij waren sociaal dominant, vermoedelijk de reden waarom ongepaarde vogels en passanten genoeg moesten nemen met kwalitatief mindere habitats.

Huneker H. 1994. Boomvalken in het Noordhollands Duinreservaat. Winterkoning 29: 38-57.

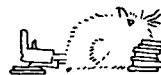
Compilatie van waarnemingen vanaf 1971, in het bijzonder vanaf 1984. Informatie over data van terugkomst uit de overwinteringsgebieden, nestplaatskeuze, broedsucces (in 1988-93 24 van de 35 paren met uitgevlogen jongen), uitvliegdata, aanwezigheid van solitaire Boomvalken, gedrag, voedselkeus en jachtwijze en wegtrekdata. Interessant zijn de waarnemingen van de reacties van Boomvalken op de vestiging van Haviken in het gebied. In de komende jaren zal dat een interessante test-case opleveren of Haviken inderdaad een afname van Boomvalken kunnen veroorzaken. Gelijktijdige monitoring van habitatveranderingen is daarbij wel van cruciaal belang.

Jenni L. & Winkler R. 1994. Moults and ageing of European passerines. Academic Press, London. 225 pp. ISBN 0-12-384150-X.

In dit boek komt geen roofvogel voor. Toch is het een belangrijk werk voor de roofvogelonderzoeker, omdat het goed bruikbaar is bij de determinatie van plukresten. Het behandelt de zangvogels, met excellente foto's van vleugels naar leeftijd en rustadium. Erg handig.

Kenward R.E. & Walls S.S. 1994. The systematic study of radio-tagged raptors: I. Survival, home-range and habitat-use. In: Meyburg & Chancellor, Raptor Conservation Today: 303-315.

Overzicht van de (on)mogelijkheden van het gebruik van telemetrie bij het onderzoek naar overleving en ruimtegebruik door roofvogels, in dit geval geïllustreerd aan de hand van waarnemingen aan Haviken en Buizerds. De transmitters voor de Buizerds wogen slechts 25 gram en hadden een bereik van 40 km.

Kitowski I. 1994. Montagu's Harrier *Circus pygargus* post-fledging activities in Eastern Poland - preliminary results. In: Meyburg & Chancellor, Raptor Conservation Today: 147-150.

Geen verschil tussen man en vrouw in leeftijd waarop de eerste vlucht werd ondernomen. De periode tussen uitvliegen en het verlaten van de geboorteplaats bedroeg gemiddeld 24 dagen (n=22, spreiding 17-28 dagen, SD=2.9). Een geval van canïnisme wordt vermeld (na uitvliegen, dus hoogstwaarschijnlijk geen canïnisme, maar voedselgebrek in relatie tot rangorde binnen broedsel).

Korsch M., Piper W., Robitzky U. & Schneider U. 1994. Erstnachweis einer Bodenbrut des Wanderfalken (*Falco peregrinus peregrinus*) in der Bundesrepublik Deutschland. Seevögel 15(2): 23-24.

Beschrijving van een (mislukt) broedgeval van een Slechtvalk op de grond in 1992 in de Duitse Waddenzee. De twee eieren leverden twee jongen op, die echter voortijdig verdwenen (oorzaak onbekend). Eerste geval op de grond van Slechtvalken in Duitsland. In Nederland ooit begin deze eeuw twee gevallen, echter niet -zoals dit artikel abusievelijk aanhaalt uit een secundaire bron- op de Veluwe.

Krogulec J. & Leroux A.B.A. 1994. Breeding ecology of Montagu's Harrier *Circus pygargus* on natural and reclaimed marshes in Poland and France. In: Meyburg & Chancellor, Raptor Conservation Today: 151-152.

Erg summiere samenvatting van kennis uit Polen en Frankrijk, met dichtheden (vooral maxima, onder vermelding van losvaste kolonies), populatieschommelingen, habitatkeus, voedsel, legselgrootte (Polen 3.9-4.4 bij n=125, Frankrijk 2.8-3.7 bij n=115). Uitkomstsucces van de eieren was 73% in Polen en 77% in Frankrijk. Aantal uitgevlogen jongen gemiddeld 1.62 in Polen (1985-88) en 1.72 in Frankrijk. De meeste verliezen veroorzaakt door predatie (vos).

Lincer J.L. 1994. A suggestion of synergistic effects of DDE and Aroclor 1254 on reproduction of the American Kestrel *Falco sparverius*. In: Meyburg & Chancellor, Raptor Conservation Today: 767-769.

Meeste studies naar effecten van chemische verbindingen op roofvogels beperken zich tot één middel dat in verschillende doses aan de proefdieren werd gegeven. Een combinatie van twee middelen kan toxischer zijn dan elk middel afzonderlijk. In het vrije veld staan roofvogels bloot aan een scala van vergiften, waarvan het gecombineerde effect nog volkomen onduidelijk is.

Mañosa S. 1994. Goshawk diet in a Mediterranean area of northeastern Spain. Journal of Raptor Research 28: 84-92.

Hoge dichtheid in Catalonië (max. 22 paren op 176 km²). Konijnen jaarrond in biomassa de belangrijkste prooi. In broedseizoen werden veel nestjongen en pas uitgevlogen jongen gegrepen. Variaties in menu volgden op afname van Konijn en toename van Rode Patrijs.

Meyburg B.-U. & Chancellor R.D. (eds.) 1994. Raptor conservation today. Pica Press, Helm Information Ltd., Mountfield. XIV + 800 pp. ISBN 1-873403-33-X.

De handeseditie van de proceedings van de conferentie die van 10-17 mei 1992 in Berlijn werd gehouden door de World Working Group on Birds of Prey and Owls. De voordrachten gerangschikt naar populatiestudies, zeldzame en in aantal afnemende roofvogelsoorten, roofvogels in tropische regenwouden, vangen en merken (inclusief telemetrie), biologie en bescherming van de grote valken, herintroducties, populatie-ecologie van uilen, zeldzame uilen,

systematiek en taxonomie en een uitvoerige sectie over chemische verontreiniging en roofvogels. Enkele verhalen uit dit boek zullen apart in deze rubriek worden behandeld.

Nightingale B. & Allsopp K. 1994. Invasion of Red-footed Falcons in spring 1992. *British Birds* 87: 223-231.

Van half mei tot en met juni 1992 werden in Groot-Brittannië en Ierland 120 Roodpootvalken gezien, het beste jaar ooit voor dit gebied. De influx viel samen met perioden met warm weer, komend van en terugtrekkend naar het vasteland van Europa. Deze warmteperioden hadden ook een gunstige uitwerking op aanwezigheid van insecten als libellen. Eenzelfde influx elders in Europa opgemerkt, vooral Denemarken en Nederland (zie Hagemeijer 1994).

Pandolfi M. & Barocci A. 1994. Analysis of Montagu's Harrier *Circus pygargus* aerial display during courtship. In: Meyburg & Chancellor, *Raptor Conservation Today*: 187-192.

Baltsperiode in Centraal Italië duurt gemiddeld vijf weken (begin april tot half mei). Intensiteit van balts neemt toe naarmate de paartijd dichterbij kwam. Verschillende baltsuitingen worden beschreven en de frequentie ervan gekwantificeerd (in relatie tot weer en seizoen).

Parr S.J. 1994. Changes in the population size and nest sites of Merlins *Falco columbarius* in Wales between 1970 and 1991. *Bird Study* 41: 42-47.

Populatie Smelleken in Wales bleef in de periode van onderzoek min of meer stabiel op 60-70 paren. De keuze van nesthabitat veranderde van (vooral gras-)heide en hoogveen naar naalddhoutaanplantingen. In Engeland en Schotland is de soort evenmin in gevaar. Voorstel om Smelleken van de Britse Rode Lijst af te voeren. De soort blijft bijzonder geschikt om te monitoren in verband met de belasting van het milieu met gechloreerde koolwaterstoffen; hij is namelijk erg gevoelig voor pesticiden.

Parr S.J. 1994. Population changes of breeding Hobbies *Falco subbuteo*. *Bird Study* 41: 131-135.

In de van oudsher bezette gebieden in Engeland lijkt de populatie van de Boomvalk stabiel te zijn. Daarbuiten bestaan echter meerdere aanwijzingen voor een toename sinds 1980. De Britse populatie wordt geschat op 500-1000 paren.

Pererva V.I. & Grazhdankin A.V. 1994. Possible effect of anthropogenic environmental changes on morphological variation of some European birds of prey. In: Meyburg & Chancellor, *Raptor Conservation Today*: 667-682.

Hypothese dat de roofvogels in West-Europa een snellere evolutie doormaakten gedurende de laatste eeuw dan de oostelijke ondersoorten. De oorzaak: een intensievere menselijke invloed in West-Europa. Bedoelen auteurs dat gedragsverandering uiteindelijk kan leiden tot morfologische veranderingen?

Platteeuw M., van der Ham N.F. & den Ouden J.E. 1994. Zeetrekellingen in Nederland in de jaren tachtig. *Sula* 8 (speciaal nummer): 1-206 (roofvogels op 91-97, 191-192).

Tijdens tellingen van zeetrek worden geregeld roofvogels waargenomen. In dit overzicht over 1980-89 zijn Bruine Kiekendief (n=491), Blauwe Kiekendief (n=433), Sperwer (n=695), Buizerd (n=98), Visarend (n=35), Torenavalk (n=431), Smelleken (n=192), Boomvalk (n=345) en Slechtvalk (n=41) nader uitgewerkt. De waarnemingen zijn gesplitst naar drie regio's (Noord- en Zuid-Holland, Wadden), voor- en najaar, jaar en trekrichting (noord, zuid en ter plekke). Helaas geen informatie over leeftijd en sexe. In bijlage staan de waarnemingen van

zeldzame en schaarse soorten vermeld: Wespandief, Zwarte en Rode Wouw, Zearend, Grauwe Kiekendief, Havik, Ruigpootbuizerd en Roodpootvalk.

Plesník J. & Dusík M. 1994. Reproductive output of the Kestrel *Falco tinnunculus* in relation to small mammal dynamics in intensively cultivated farmland. In: Meyburg & Chancellor, Raptor Conservation Today: 61-65.

Oostelijk Bohemen, 1986-89: in totaal 238 paren in agrarisch laagland (29-101 paren/100 km²). Legbegin en legsel- en broedselgrootte varieerden naar gelang de stand van de Veldmuis. Aantal paren hing af van voedselaanbod en aanbod van nestkasten.

Pomarol M. 1994. Releasing Montagu's Harrier (*Circus pygargus*) by the method of hacking. Journal of Raptor Research 28: 19-22.

De landbouwpraktijken in Europa en Azië zijn fnuikend voor Grauwe Kiekendieven die in graanvelden broeden. Ook in Spanje gaat de soort hard achteruit. Een methode wordt beschreven om uitgemaaide, niet-vlugge jongen uit te wennen via de hacking-methode. Op een eilandje wordt een gazon omheining van 1 meter hoogte gemaakt waarbinnen de jongen vrij kunnen rondhobbelen. Ze worden net zo lang gevoerd tot ze zelfstandig zijn of zijn vertrokken. Over een periode van vijf jaar werden 87 jongen op die manier behandeld, waarvan 83% succesvol uitvloog. Drie van deze jongen werden in daaropvolgende jaren in het gebied teruggezien.

Risebrough R.W. 1994. Toxic chemicals and birds of prey: discussions in Berlin in 1992. In: Meyburg & Chancellor, Raptor Conservation Today: 685-692.

Een review, waarbij de controverse Dieldrin-DDE (populatieafname van roofvogels veroorzaakt door dieldrin via sterfte onder volwassen vogels, of door DDE via een verlaging van de reproductie) opnieuw de revue passeert. Veel aandacht wordt besteed aan de toxische effecten van PCB's.

de Roder F.E., Nap J. & Bijlsma R.G. 1994. Bosbewonende roofvogels in de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland in 1989-93. Limosa 67: 41-44.

Legbegin, broedselgrootte en gemiddeld afgelegde afstanden van geringde en teruggemelde vogels van Havik, Sperwer en Buizerd. In 1989-93 werden 219 Haviken, 57 Sperwers en 411 Buizerds geringd. Snelle toename van deze bossoorten in Flevoland vooral veroorzaakt door de nakomelingen van ter plekke broedende paren.

Steen O.F. 1994. Lerkefalken *Falco subbuteo* i Sørøst-Norge i perioden 1979-93. Vår Fuglefauna 17: 81-90.

20-50 broedparen aanwezig, vooral in provincie Hedmark. Dichtheid gemiddeld 0.1 broedpaar per 10 km². Noorse populatie geschat op tenminste 70 paren. In 1979-93 gemiddeld 1,9 jong per succesvol paar (n=14).

Stubbe M. & Mammen U. 1994. Jahresbericht 1993 zum Monitoring Greifvögel und Eulen Europas. Jahresber. Monitoring Greifvögel Eulen Europas 6: 1-75.

In tabellen worden de grootte en habitatstructuur van alle 262 proefvlakken gegeven, welke soorten zijn geïnventariseerd, het aantal broedparen alsmede de reproductiecijfers.

Sulkava S., Huhtala K. & Tornberg R. 1994. Regulation of Goshawk *Accipiter gentilis* breeding in Western Finland over the last 30 years. In: Meyburg & Chancellor, Raptor Conservation Today: 67-76.

Stabiele populatie in West-Finland, 1961-91: 603 legfels en 861 broedsels bekeken. Legbegin werd beïnvloed door temperatuur in februari-april. Legselgrootte volgde het prooiaanbod (hoenders, die een cyclus hebben met 6-7 jaar tussen de opeenvolgende pieken). De afname van het korhoen (door bosbouw en jacht) in Finland zal mogelijk leiden tot een afname van de Havik (zoals in Zuid-Finland al is geconstateerd).

Walls S.S. & Kenward R.E. 1994. The systematic study of radio-tagged raptors: II. Sociality and dispersal. In: Meyburg & Chancellor, Raptor Conservation Today: 317-324. Vier voorbeelden worden gegeven van zendergebruik bij roofvogels, op grond waarvan inzicht wordt verkregen over het ruimtegebruik van Haviken in de winter, de duur dat vliegvlugge Haviken in de buurt van het nest blijven (zie vorige Takkeling: Kenward *et al.* op pag. 47), idem voor Buizerds en dispersie van Buizerds.

Wels A. 1994. Roofvogel-inventarisatie beheerseenheid Eemwoud en Groene Woud in 1993. Intern rapport, Regio 6, Staatsbosbeheer. 30 pp. Inventarisatie van Hulkesteinse Bos en deel van Horsterwold (Zuidelijk Flevoland). Overzicht van aantal paren, nesten, nestlocaties, aantal jongen (45 Buizerds en 16 Haviken geringd), maten en gewichten van nestjongen en prooien op nest.

Würfels M. 1994. Entwicklung einer städtischen Population des Habichts (*Accipiter gentilis*) und die Rolle der Elster (*Pica pica*) im Nahrungsspektrum des Habichts. Charadrius 30: 82-93.

Würfels M. 1994. Siedlungsdichte und Beziehungsgefüge von Elster, Rabenkrähe und Habicht 1992 im Stadtgebiet von Köln. Charadrius 30: 94-103.

In het urbane gebied van Keulen (200 km²) nam de Havik toe van 3 paren in 1989 naar 14 in 1992. Deze kolonisatie werd door eerstejaars Haviken ingeluid. De nestplaatsen lagen onder andere op 30 m afstand van flats, op een miniem eilandje in een recreatieplas in een stadspark en op begraafplaatsen. Van de inmiddels 59 vastgestelde broedgevallen waren er 54 succesvol. Gemiddeld vlogen 2.6 jongen per succesvol paar uit (n=24). Deel van het succes wordt verklaard uit het grote voedselaanbod in steden. Vooral Eksters vormen een belangrijke voedselbron: in 1989-92 bedroeg het percentage Eksters onder de havikprooien resp. 33%, 24%, 23% en 21%. Bij vier broedsels was zelfs gemiddeld 40-44% van de prooien een Ekster. De Ekster bereikt in de stad een dichtheid van 15 paren per 100 ha. De aanwezigheid van Haviken lijkt vooralsnog geen invloed te hebben op verspreiding en dichtheid van Eksters, vermoedelijk doordat de verliezen worden gecompenseerd door een influx van Eksters uit stadsdelen met een geringe jachtdruk van Haviken.

Zollinger R. & Müskens G. 1994. Population dynamics and lifetime reproductive success in Sparrowhawks *Accipiter nisus* in a Dutch-German study area. In: Meyburg & Chancellor, Raptor Conservation Today: 77-85.

Onderzoek over 23 jaar (vanaf 1969) in Rijk van Nijmegen en Reichswald. Populatietoename na verbod op organische chloorverbindingen, maar pas sinds 1976 een verbetering in broedsucces. Jaarlijkse schommelingen in dichtheid gekoppeld aan weer in voorafgaande winter (echter geen effect van winterweer op percentage broedvogels in volwassen kleeid). Met behulp van vondsten van geruilde veren werden de verrichtingen van individuele vrouwtjes gevolgd. De productie van jongen gedurende het leven van individuele vrouwtjes varieerde van 0-31. Hoe langer een vrouwtje leefde, hoe meer jongen ze voortbracht. Slechts 6% van de uitgevlogen

jongen was in hun latere leven verantwoordelijk voor meer dan 50% van de totale jongenproductie. Jongenproductie per vrouwtje was na 1976 twee maal hoger dan ervoor.

Zoun P.E.F. 1994. Verslag van het in 1993 door het CDI-DLO uitgevoerde onderzoek naar de doodsoorzaken van roofvogels en uilen ten behoeve van het opsporen van wetsovertredingen. CDI-DLO Rapport no. H94-4035. 10 pp. (DLO-Centraal Diergeneeskundig Instituut, Afdeling Pathobiologie, Postbus 65, 8200 AB Lelystad).

Inzenden van dode roofvogels verloopt sinds kort grotendeels via de Onbezoldigd Controleurs Flora & Fauna AID. Dit systeem loopt niet overal even soepel: van de 59 inzendingen waren er 53 afkomstig van de Inspectie Noord- en Oost-Nederland (Zwolle) en slechts zes uit Inspectie Zuid-Nederland (Eindhoven). Inzendingen door particulieren zijn tot een minimum teruggebracht. In totaal kwamen 161 inzendingen binnen (tegen 282 in 1992). Het aantal geaccepteerde inzendingen bedroeg 103 (waarvan 81 uit Noord en Oost, 4 uit Midden en West, 18 uit Zuid). Let wel: verdeling noch aantal zijn een indicatie over de frequentie waarmee ergens dode roofvogels voorkomen. Het geringe aantal inzendingen in West-, Midden- en Zuid-Nederland heeft te maken met de geringe bereidheid van de inzenders om de kosten van het onderzoek te betalen. In Noord- en Oost-Nederland bestaat die bereidheid wel, terwijl daar bovendien aan opsporing veel aandacht wordt besteed. Van de onderzochte roofvogels bleek 7% geschoten, 2% geklemd en 31% vergiftigd (resp. 2, 0 en 20% in 1992). Als vergif werd parathion (19), aldicarb (20), mevinfos (4) en strychnine (3) vastgesteld (plus 10 gevallen, die niet nader op vergifsoort werden geanalyseerd). Bij 27 van de 33 vergiftigde vogels was sprake van opzettelijke vergiftiging van aaseters (23 Buizerds, 2 Bruine Kiekendieven, 8 Haviken).

van Zyl A.J. 1994. A comparison of the diet of the Common Kestrel *Falco tinnunculus* in South Africa and Europe. Bird Study 41: 124-130.

In vergelijking tot Europese Torenvalken eten de Zuidafrikaanse Torenvalken veel meer ongewervelde dieren, overwegend sprinkhanen en Arachnida. De weinige gewervelde dieren (vogels, hagedissen) werden 's winters gevangen. In Europa vormen gewervelde dieren jaarrond de hoofdmoot.

